

Analizând rezultatele eșantionului supus evaluării cu privire la valorificarea lecturii explicative în formarea competenței de receptare a textului literar la elevii claselor primare, am constatat că aceștia consideră că lectura explicativă este o metodă fundamentală în receptarea și analiza textelor epice, lirice și nonliterare. Argumentele aduse de către cadrele didactice confirmă rolul acestei metode în formarea competenței de receptare a textelor literare la elevii nivelului primar de învățământ.

Lectura explicativă trebuie considerată metoda esențială a reușitei elevului în școală, deoarece reprezintă punctul de plecare în înțelegerea tuturor textelor citite și în formarea deprinderii muncii intelectuale.

BIBLIOGRAFIE

1. BERCA, I.; IONESCU-MIRCIOARA, M. E. *Metodica predării limbii și literaturii române clasele I-IV. Manual pentru liceele pedagogice*. București: Editura Didactică și Pedagogică. 1973.
2. Boldea I., Cistelean A., Moraru C. Dicționar de critică și teorie literară. Articolul Lectura, disponibil în format PDF la adresa electronică: http://www.upm.ro/cercetare/Centre_Cercetare_/Dicționar_Critica/Lectura.pdf (consultat: 12.03.2014).
3. CORNEA, P. *Introducere în teoria lecturii*. București: Editura Minerva, 1988.
4. *Curriculum Național: Învățământul primar*. MECC. Chișinău: Editura Lyceum, 2018.
5. HADÂRCĂ M. Competența de lectură – concept, structură și mediu de formare, Revista Limba română, 2015, <http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A20555/pdf> (vizitat 09.05.2020).
6. NOREL M. *Metodica predării limbii și literaturii române în învățământul primar*. Brașov. 2010. 111p. https://www.academia.edu/9488326/Mariana_NOREL_METODICA_PRED%C4%82RII_LIMBII_%C5%9EI_LITERATURII_ROM%C3%82NE_%C3%8EN_%C3%8ENV%C4%82%C5%A2%C4%82M%C3%82NTUL_PRIMAR (vizitat 08.05.2020).
7. TOFAN, I. A. *Mistică și lume cotidiană*. București: Editura Humanitas, 2017.

DIDACTICA AFORISMELOR SAVANTE

*Mincu Eugenia, dr. hab., conf. univ.,
Institutul de Filologie Română „B. P.-Hasdeu”*

CZU: 37.016:811.135.1+811.124

Abstract

Latin as the language of communication through excellence in medicine is adjusted to verbal requirements and fulfils the "functions of medical language" in the act of medical communication. The scientist formulas sum up a *Modus vivendi*, in which ontological philosophy, deontological norms and gnoseological sources coexist in (re)discovering eternal existential values. Intelligent, wise, sober, laconic, didactic - scientist formulas - erudite statements, this are markers of the universal medical culture and, last but not least, a form of medical pedagogy.

Key-words: communication, scientific formulas, medicine, didactics.

Introducere. Rolul limbii latine în modernizarea limbii noastre a fost subapreciat, pe motiv că o limbă „moartă” nu poate contribui decât într-o măsură redusă la perfecționarea unei limbi „vii”. Totuși limba de cultură savantă este modernă și „la zi”, de o utilitate și de o actualitate indiscutabilă.

Pe lângă posibilități de modernizare a limbii noastre, oferă repere didactice în care conviețuiesc filosofia ontologică, normele deontologice și sursele gnoseologice, la care se adaugă și aureola de elevație, precizie și eleganță pe care i-o atribuiau și i-o atribuie învățații lumii, precum și respectabilitatea „clasică”, izvorâtă dintr-o disciplină a spiritului [5, p. 254].

Folosirea aforismelor savante în cadrul lecțiilor de predare-învățare a limbii latine la medicii a devenit o normă.

Limba latină își acoperă funcția terminologică în postură de limbă de comunicare în medicină (termeni latini, formule savante în pedagogia medicală, prescripții medicale în limba latină etc.). Aforismele savante dețin un statut interdisciplinar, internațional, asigurând un *Perpetuum mobile* al spiritualității universale.

Didactică și înțelepciune

Dacă vrem să înțelegem lumea de astăzi, trebuie să înțelegem lumea antică, ale cărei valori autentice sunt și constante ale spiritualității umane.

(Horia C. Matei)

Propunem a clasifica aforismele care se atribuie la pedagogia medicală, în funcție de cele trei „elemente” indispensabile medicinei, menționate de către Hippokrate [2, 3]: „**pacientul, boala, medicul**”; ordinea „elementelor” plasează pacientul-om pe prim plan, pentru că *Home est sacra homini / Omul este sfânt pentru om*.

A) DE AEGRO / DESPRE PACIENT. *Apud medicos antiquos*, pacientul nu este mai puțin responsabil de sănătatea sa. Internetul, promovarea diferitor preparate „la modă”, automedicația etc. sunt probleme de ultima oră, cu impact nociv asupra sănătății omului: *Nihil aeque sanitatem impedit, quam remediorum crebra mutation / Nimic nu zdruncină mai tare sănătatea ca schimbul des de remedii*. Un mod sănătos de viață asigură vitalitatea organismului uman. Unul dintre principiile hippokratice vizează igiena, ca modalitate de a preveni boala, de aceea *De est remedii locus ubi, guae vitia fuerunt, mores fiunt / Nu au loc remediile acolo, unde ceea ce se consideră viciu devine o normă* (Seneca).

Modus Vivendi / Modul (sănătos) de viață este garantul sănătății și presupune: *Optimum medicamentum quies est / Medicamentul optim este liniștea (= calmul); Omne nimium nocet / Orice exces este dăunător; Non curator, qui curat / Nu are vindecare cel care este învins de griji* (inscripții pe pereții băilor romane) etc. *Homo est animal sociale* (Aristotel), de aceea *Nes quisquam melior medicus, quam fidus amicus / Nu este un medic mai bun decât un amic fidel*. Dar să fim atenți la sfaturi, pentru că *Facile omnes, cum valemus, recta consilia aegrotis damus / Toți noi, când suntem sănătoși, ușor dăm sfaturi bolnavilor*. O altă recomandare și cea mai de preț este *Memento mori / Nu uita de moarte*, care îndeamnă la un trai decent, iar „de multe ori medicina este cea care ne oferă o moarte de durată și mai dureroasă” (Plutarh).

B) DE MORBO / DESPRE BOALĂ. În cadrul lecțiilor de predare-învățare a limbii latine și terminologiei medicale, aforismele latine, „corpuri savante”, sunt utilizate în însușirea terminologiei medicale. Boala asemeni omului este multidimensională în funcție de multitudinea domeniilor medicale [4, pp. 232-235]:

• **Terminologia anatomică:** în descrierea experimentelor de domeniu, se recurge, de regulă, la formule generale (unele dintre ele devenite uzuale), de tipul: *de facto / de fapt, în realitate; post factum / după ce s-a săvârșit fapta; in vivo / pe viu; in vitro / în laborator; a priori / din timp, anticipat; a posteriori / din experiență; casus ordinarius / caz ordinar; casus extraordinarius / caz extraordinar; ad hoc / la / pentru moment (ul) dat, în acest scop, pentru acest lucru; ad exemplum / de exemplu, după model, ca probă; ad maximum / la maximum* etc.

• **Terminologia clinică** abundă în aforisme; este segmentul în care medicul și pacientul conlucrează. *Pro diagnosi / Diagnosticarea* conține trei etape importante în *Ratio medendi / modalitatea de tratare*.

➤ **Anamneza** se consideră foarte importantă în stabilirea unui diagnostic corect. Medicul este îndemnat: *Ausculata et perpende!* / *Ascultă și chibzuiește!* Formulele frecvent utilizate sunt: *Anamnēsis vitae* / *date despre viața bolnavului*; *anamnēsis morbi* / *date despre etiologia și evoluția bolii*; *sine causa* / *fără motiv, asimptomatic*; *sine dubio* / *fără dubiu* etc.

➤ **Examenul clinic-obiectiv:** *Rubor, tumor, calor, dolor et function laesa* / *roșeață, tumefacție, căldură (temperatură ridicată), durere și înrăutățirea funcției* – aceste sunt simptomele clasice ale inflamației; *status quo anti* / *starea existentă*; *status praesens aegroti* / *starea actuală a bolnavului*; *habitus aegroti* / *aspectul pacientului* etc.

➤ **Examenul paraclinic:** *pro analysi* / *pentru analiză*; *cito* / *repede*; *ultima ratio* / *ultimul raționament* etc.; etapa confirmă sau infirmă un diagnostic preventiv, fiind numită și *Diagnosis ex juvantibus* (< lat. *ex* „din” + < lat. *juvanus* „ceea ce ajută, ajutător”) *seu diagnosis et observatione*.

• **În terminologia farmaceutică**, acestea desemnează:

➤ **Modul de administrare:** *ad usum internum* / *pentru uz intern*; *ad usum externum* / *pentru uz extern*; *ad balneum* / *pentru baie* etc.

➤ **Efectul curativ:** *contra tussim* / *împotriva tusei*; *contra morbum* / *împotriva bolii*; *contra scbiem* / *împotriva scabiei* etc.

➤ **Timpul de administrare:** *inter cenam* / *în timpul cinei* (= mesei); *per diem* / *în decursul zilei*; *ex tempore* / *după necesitate* etc.

➤ **Destinația:** *pro me* = *pro auctore* / *pentru autor* (rețeta și-o prescrie însuși medicul); *pro aegrotus* / *pentru bolnav*; *pro narcosi* / *pentru narcoză*; *pro infantibus* / *pentru copii* etc.

➤ **Modul de preparare a remediilor:** *cum aqua* / *cu apă*; *cum extracto* / *cu extract*; *pro dosi* / *pentru o doză* (= priză) etc.

➤ **Calitatea:** *sine colore* / *fără culoare*; *sine residio* / *fără reziduuri*; *per se* / *în stare pură*.

➤ **Forma de administrare:** *in tabulettis* / *în tablete*; *in vitro nigro* / *în sticlă neagră*; *in vitro fusc* / *în sticlă brună*; *in ampullis* / *în fiole* etc.

➤ **Motivul:** *prae dolore* / *din cauza durerii* etc.

➤ **Cantitatea:** *dosis pro dosis* / *doză pentru o zi*; *dosis pro die* / *doză pentru o zi* etc.

c) **DE MEDICO / DESPRE MEDIC.** *Jurământul lui Hippocrate (Iusiurandum Hippokratis)* conține întreaga deontologie medicală: *Porro caste et sancte vitam et artem meam conservabo*, castitatea și probitatea fiind calități decisive în *ars medica*. Echivalarea medicină = filosofie este frecventă în sentințele latine, dat fiind omul – obiect de meditație. *Înțelepciunea și răbdarea* sunt calitățile filosofului: *Nemo sapiens, nisi patiens* / *Nimeni nu e înțelept, dacă nu e răbdător*. Medicina se consideră prima știință care s-a desprins din știința-mamă – filosofia. *Medicus philosophus est; non enim multa est inter sapientiam et medicinam differentia.* / *Medicul este filosof, pentru că nu e nicio diferență între înțelepciune și medicină.*

• **Dimensiunea deontologică:** Prima normă deontologică este *Primum non nocere*, *deinde curare* / *Mai întâi să nu faci rău, pe urmă tratează*, deoarece *Summum bonum medicinae sanita*. / *Sănătatea este menirea medicinei*. Este vorba de „răul” inconștient, pe care medicul îl poate face din „necunoașterea medicinei”. La baza cunoașterii lucrurilor de medicină sunt *cunoștințele medicale* și *experiența*: *Per scientia ad salute aegroti* / *Prin cunoștințe spre sănătatea bolnavului* *seu ex libris* și *Usus magister est optimus* / *Experiența este cel mai bun profesor*. A doua normă deontologică este *In quascumque autem domos ingrediar, ob utilatem aegrotantium intrabo...* / *În orice casă voi intra, voi merge acolo înspre binele bolnavului...*

Recomandarile pentru cel ce vrea să devină un medic veritabil „vizează”:

• **Dimensiunea gnosiologică:** *Nosce te ipsum / Cunoaște-te pe tine însuși*, axa fundamentală în *ars medica*, urmată de un aforism care uneori provoacă zâmbetul, dar foarte important: *Medice, cura te ipsum! / Medicule, tratează-te pe tine însuși!* Sentința arată că numai un om „sănătos” își poate lua responsabilitatea de a trata. La această dimensiune pot fi atribuite și două sentințe care oferă „brâu” de protecție în studierea medicinei: *Multi multa sciunt, nemo omnia / Mulți știu multe, nimeni nu le cunoaște pe toate* și *Omne initium difficile est / Oricare început este dificil*, dar cunoștințele sunt achiziții personale, la care nimeni nu va putea pretinde: *Omnia mea mecum porto* (Biant) / *Tot ce-mi aparține port cu mine*, dacă ne referim la „proprietatea intelectuală privată” și *Nihil est hominis animo jucundius quam discere / Nimic nu este mai plăcut sufletului omenesc decât studiul* (= cunoașterea).

• **Dimensiunea „uzului”:** *Natura incipit, ars dirigit, usus perficit / Natura începe, arta dirijează, experiența perfecționează*; în implementarea cunoștințelor, medicul este atenționat că *Nulla regula sine exceptione / Nicio regulă fără excepție* și *Nota bene / Ține minte = nu uita = fii atent la... .*

Referitor la comunicarea medic – pacient, inițierea este cuprinsă în sentințe de tipul: *Non quaerit aeger medicum eloquentem, sed sanantem / Nu artă oratorică vrea bolnavul, ci vindecare*. În *Cursul de chirurgie* [1, p. 6] este accentuat un moment esențial în practica medicală: *Errare humanum est / A greși este omenesc*, îndemnând medicii să aibă curajul de a recunoaște și de a corecta o eroare / *mea culpa*, deoarece *Chirurgiae effectus inter omnes medicinae partes evidentissimus est / Dintre toate compartimentele medicinei, efectul chirurgiei este cel mai evident*.

• **Dimensiunea ontologică sau a „personalității” medicului:** *supraego* (conștiința *id*-ului, reprezentat în personalitate) + *ego* (personalitatea în contact cu realitatea) (Z. Freud); altfel spus, *Pulchra res homo est si homo est / Frumoasă ființă este omul, dacă este om* – condiție forte în acoperirea obligațiilor sale profesionale: *Officium medici est, ut toto, ut celeriter, ut jucunde sanet / Datoria medicului este de a vindeca sigur, repede și plăcut*. În *Cursul de chirurgie* [1, p. 15] este menționat: „Din vasta cantitate de cunoștințe, e necesar a alege la momentul potrivit exact partea care ne este necesară... La noțiunile teoretice trebuie să adăugăm spiritul de observație și spontaneitatea gândirii”. „Medicina cere un efort masiv autodidact de aplicarea a culturii generale medicale în practica de la patul bolnavului”. Responsabilitatea medicului e enormă: *Si iuvatur, natura laudatur, si non iuvatur, medicus accusatori / Dacă este de folos, se laudă natura, dacă nu – se acuză medicul*.

Concluzii. Referindu-se la limba latină utilizată în terminologia medicală, unii cercetători o cataloghează ca fiind „o limbă moartă”, care îi salvează pe cei vii. Totuși considerăm neveridică sintagma *limbă moartă*, deoarece este demonstrată vitalitatea limbii latine în procesul de formare a terminologiilor, în general, și a terminologiei medicale, în particular.

Menționăm importanța aforismelor savante și în formarea deontologică a mediciniștilor, acestea reprezentând una dintre formele de pedagogie medicală.

BIBLIOGRAFIE

1. *Curs de Chirurgie*. UMF. Iași: CEP Medicina, 2016.
2. MÂRZA, E. et al. *Limba latină și bazele terminologiei medicale*. Chișinău: CEP Medicina, 2006.
3. MELNIC, V. *Aspecte umaniste ale limbii latine*, Chișinău: Medicina, 2000.
4. MINCU, E. *Terminologia medicinalis Romaniae*, Chișinău: Polirom, 2017.
5. OPREA, I. *Terminologia filozofică românească modernă*. București: Editura științifică, 1996.